

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

XXV. De censibus, extractionibus & procurationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXV.

Continuatio.

Quæ superiori Titulo dicta sunt, pertinent ad onera civilia sive secularia; non Ecclesiastica, hoc est, quæ à jure Ecclesiastico sive Canonico iustis ex causis, introducta sunt in personas & res Ecclesiasticas: veluti sunt, census, procurationes, exactiones certis casibus, *Hosienf. in Summa huius tituli.*

§. 1. Censui quid.

Censum autem hic vocamus pensionem, quæ ex proventibus Ecclesiæ solvitur Episcopo, *cap. Constitutus 6. Ext. de relig. domibus.* interdum verò S. Pontifici, *cap. Recipimus 8. Ext. de privileg.* interdum aliis Clericis, *cap. Quærelam 24. Ext. De elect. cap. Cum Canonici 16. Ext. hoc tit.* quandoque & Patrono Ecclesiæ, *ut infra eod. in §. sed neque.*

§. 2. De censu Episcopo debito.

Etenim Episcopo ab Ecclesiis suæ diocesis debentur duo solidi nomine Synodatici sive Cathedralici, *cap. Conquerente 16. Ext. De off. iud. ord. san. Placuit 1. quæst. 3. cap. Pastoralis 7. Ext. de donationib. item census ab initio sive antiquitus Ecclesiæ impositus, c. Prætor 23. Ext. De iure patronatus, &c. 3. Ext. hoc tit. can. Eleutherius xviii. quæst. 2.* Nam ad novum, sive ad augendum veterem censum, Ecclesia cogi non potest, ex constitutione Concilii Lateranensis, cuius hæc verba sunt: Prohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatiis novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem reddituum suis usibus appropriare præsumant, sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conferent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod elegerit, habeatur, *text. est in cap. Prohibemus 7. Ext. hoc tit.* Usque ad eod., etiam si fidei iurata vel juratoria cautio de novo censu solvendo, aut de veteri augendo intercesserit, non enim ideo magis debetur census, sed iuramentum omnino remittendum est, *c. Gravis 15. c. Significavit 13. Ext. hoc tit. De censibus.*

§. 3. Novi census impositio quando permissa.

Permissum est tamen Episcopo, ut si quando Ecclesiam suæ diocesis exemptione donat (assentiente scilicet Capitulo suo, *c. Pastoralis 7. in fine. Ext. De donat.*) census in eadem sibi reservare possit, *cap. Constitutus 6. Ext. De relig. domib. cap. Cum venerabilis 21. Ext. hoc tit.* si quidem & ipse S. Pontifex, cum Ecclesiam à jurisdictione Episcopi eximit, vel in tutelam suam recipit, solet & oblatum eo nomine censum recipere, *d. cap. Constitutus vers. nos quoque cum liberalitate, d. cap. Recipimus. Ext. De privileg. cap. Si Papa eod. tit. in 6.*

§. 4. De pensione patrono constituenda.

Sed neque impeditur Episcopus patrono Ecclesiæ fundationis tempore, moderatos redditus, pensionis nomine, constituere, *cap. Prætor 23. ibi Glos. & Panorm. Ext. De iure patron.*

§. 5. Clerici absque assensu Episcopi, Ecclesiam suam censualem facere non possunt.

In aliis verò Clericis hoc iure utimur, quòd hi Ecclesias, quibus præsent, censu onerare non possint, absque auctoritate & assensu Episcopi, *cap. Prætor 8. Ext. h. tit.* Secus cum auctoritate Episcopi, & si subit iusta causa, *Glos. & Panorm. in d. c. Significavit.*

§. 6. Ne Episcopi, Archidiaconi, & Decani, exactionibus onerent subditos suos, excepto charitativo subsidio, &c.

Illud quæ situm est, An Episcopus extraordinariam præstationem, sive contributionem imperare possit subditis suis? Verùm huius rei extat apertum decretum ejusdem Concilii Lateranensis: Prohibemus, inquit Conc. ne subditos suos talibus & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniant, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. *Et paulo*

ps: Archidiaconi verò sive Decani nullas exactiones sive tallias in presbyteros, sive clericos exercere præsumant, *text est in c. Cum Apostolus 6. § prohibemus Ext. De censib. add. cap. Conquerens 6. in fine Ext. De offic. jud. ord.*

§. 7. *A Procuracione nulla Ecclesia vel monasterium excusatur: & quid sit Procuratio?*

A Procuracione verò nulla Ecclesia vel monasterium excusatur; ne quidem temporis præscriptione, *cap. Cum instantia 17. cap. Cum venerabilis 21. Ext. De censib. juncto cap. Cum ex officio 16. Ext. De prescript.* Est autem Procuratio hoc loco, necessarium sumptuum exhibitio; quæ ratione visitationis debetur Prælati: pura, Legatis Sedis Apostolicæ, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis, Decanis provinciam suam vel diocesim visitantibus; *id cap. Cum Apostolus, cap. Procuraciones 23. Ext. hoc nostris.* Cùm enim, Apostolo teste, nemo cogatur militare suis stipendiis, & qui spiritualia seminat, magnum non est, si meret carnalia, *1. ad Corinthi 9. d. cap. Cum ex officio.* non sine ratione receptum est apud SS. Canones, ut dum Prælati visitando spiritualia suis exhibent, ab iisdem contra temporalia exhibeantur, *juxta alleg. jura*

§. 8. *Quis modus visitationis & procuracionis.*

Quis autem visitationis & procuracionis modus sit, præscribunt quidem Concilia Lateranense, *in d. c. p. Cum Apostolus, & Lugdunense, cap. 2. mod. tit. in 6.* Verùm hodie hæc res revocanda est ad decretum Tridentinæ Synodi, quod hic integram adscribemus: Patriarchæ, *inquit Synodus,* Primates, Metropolitanis & Episcopi propriam diocesim per seiplos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium aut Visitatorem, si quorannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem; ita tamen, ut tota biennio per se, vel per Visitatores suos compleatur; visitatæ non prætermittant. A Metropolitanis verò, etiam post plenè visitatam propriam diocesim, non visitentur Cathedralis Ecclesiæ, neque dioceses suorum comprovincialium, nisi causâ cognitâ & probatâ in Concilio Provinciali: Archidiaconi autem, Decani & alii inferiores in iis Ecclesiis, ubi hætenus visitationem exercere legitimè

conlueverunt, debeant quidem, assumpto Neriario, de consensu Episcopi deinceps per seiplos, tantum ibidem visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, ubi Capitulum jus visitandi habet, prius ab Episcopo approbentur: sed non ideo Episcopus, vel, eo impedito, ejus Visitator eadem Ecclesias seorsim ab his visitare prohibeatur: cui ipsi Archidiaconi, vel alii inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus & privilegiis quibuscumque. Visitatorum autem omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam orthodoxamque doctrinam, expulis hæresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem, innocenciamque accendere, cætera; prout locus, tempus, & occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ ut facilius felicitusque succedant, monentur prædicti omnes & singuli, ad quos visitatio spectat, ut paternâ charitate, Christianoque zelo omnes amplectantur, ideoque modesto contenti equitatu famulatuque studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolvere. Interimque caveant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive sint, neve ipsi, aut quicumque suorum quidquam procuracionis causâ pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optio eorum, qui visitantur, si malint, solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxatæ, consuetum; an verò prædicta victualia ministrare: salvo item jure conventionum antiquarum cum monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non parochialibus inito, quod illarum sumptuum maneat. In iis verò locis seu provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quicquam aliud à Visitatoribus accipiat, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. Quod si quisquam, quod & absit, aliquid amplius in

supra.

supradictis omnibus casibus accipere præsumpserit, is præter dupli restitutionem intra mensam faciendam, alius etiam pœnis juxta Constitutionem Concilii generalis Lugdunensis, quæ incipit, Exigit, c. 2. De censib. lib. 6. nec non & aliis pœnis in Synodo provinciali, arbitrio Synodi, absque ulla spe veniæ multetur: Patroni verò in iis, quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere; ne-

que visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immiscerant, nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competat, sed Episcopi ipsi hæc faciant; & fabricarum reditus in usus Ecclesiæ necessarios & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendere, *text. Concil. Trid. sess. 24, cap. 2, de reformat.*

DE DECIMIS.
TITULUS XXVI.

Nunc de Decimis agamus, quæ & ecclesiastici juris sunt. Si quidem à sacris Canonibus discretè sancitum est, ut ex omnibus rebus, quas quis quavis ex causa justè acquisiverit, decimas, id est, decimam earum partem pendat Ecclesiæ ministris, *cap. Non est 22, cum cap. seqq. cap. Tua nos 26, Ext. hoc tit. can. Quicumque 4, cum 2, seq. xvi. q. 7, can. Decima ead. q. 1.*

§. 1. Duplex genus decimarum.

Harum duplex genus est; aliæ enim personales sunt, aliæ prædiales. Personales solvuntur ratione personæ; puta, ex lucro negationis, venationis, militiæ, vel alterius muneris sive artificii, *jam dictis jurib.* Prædiales, ex proventibus prædiorum; veluti ex frugibus, fœno, vino, fructibus arborum, ex obventionibus molendinorum, c. 4, & *passim Ext. hoc tit. locatarum ædium, cap. penult. Ext. De pact. & similibus.* Nam hæc omnia ex præscripto factorum Canonum, decimarum functioni subjecta sunt, *ut videre est jam dictis jurib.*

§. 2. De tertio genere decimarum.

Sunt qui his tertium genus decimarum interiticiunt, quas mixtas appellant, id est, partim prædiales, partim personales, quales sunt, quæ ex fructibus pecorum aliorumque animalium, veluti ex sœtu, lana, lacte, colliguntur, *cap. Pervenit 5, cum e seq. Ext. eod. Hostiens. in Summa hujus tit. num. 3, Rebuff. in tract. de decimis qu. 3, in fine, Navar. in Manuali cap. 21, num. 29, sed commodius hæc revocantur ad prædiales decimas, ubi animalia in prædiis pascuntur, ex sententia cap. 4, Ext. hoc tit. At si domi, potrecto pastu, ad personales referantur; nisi fortè utrimque æquè pascantur,*

quæ specie mixtum genus constituerent, *arg. §. 1. Titius Instit. De ver. divis.*

§. 3. Differentia inter personales & prædiales decimas.

Illud discriminis est inter personales & prædiales decimas, quòd in his expensæ seminis, cultura, vel alterius rei non deducantur; in illis detrahantur impensæ, quæ factæ sunt quærendis, emendis & convehendis rebus, *cap. Pastoralis 28, c. Cum homines 7, cap. Ex parte 21, cum 2, seq. cap. Tua 26, Ext. hoc tit.* Quare in prædialibus decimis id singulare est: cum aliqui fructus non intelligantur, nisi deductis expensibus, quæ quærendorum, colligendorum, conservandorumque eorum gratiæ factæ sunt, *l. Si à patre 39, §. fin. D. De petit. hered. l. Fructus 7, D. Solutio matrim. & l. 2, C. De fructib. & lit. expens.*

§. 4. Cui decima prædiales solvenda sint.

Solvuntur verò decimæ prædiales Parocho, cujus Parochiæ finibus prædia continentur, *cap. Cum contingat 29, cum cap. seq. cap. Quoniam 13, Ext. hoc tit. cap. 2, De restit. spoliat. in 6, nisi consuetudine aut præscriptione. c. Cum sint homines 181, cap. Ad Apostolica 20, Ext. hoc tit. c. 1, De præscript. lib. 6, 2, aut privilegio, cap. Ex parte 27, d. c. Cum contingat & ibi Glos. & Innoc. vel ex compromisso, si veritas actione jus decimandi alteri Ecclesiæ quæ situm sit, De compromisso vide textum & ibi Panorm. in c. Apostolica 7, Ext. De his quæ sunt à prelat. De transactione vide c. 2, Ext. De transact. c. 3, c. 8, Ext. hoc tit. juncto §. penult. inf. eod.*

§. 5. Laico an jus decimandi possit competere.

Laicis verò neque præscriptione, *cap. Causam 7 Ext. De præscript.* neque auctoritate Episcopi vel alterius,